

**VII LIETUVOS MOKINIŲ ETNINĖS KULTŪROS OLIMPIADA
ŠALIES ETAPAS**

**ETNOKULTŪRINIO PAŽINIMO TESTAS
TEMA „KALENDORINIAI PAPROČIAI IR LIAUDIES KŪRYBA“**

Amžiaus grupė: 5–7 kl.

60 taškų

Laikas užduotims atlikti

45 min.

Molėtai

2025 m. gegužės 2 d.

1. Pažiūrėkite ištrauką iš dokumentinio filmo „Imu Jūsų duoną“ (1987 m.).

1.1. Kokios kalendorinės šventės papročius matote filmo ištraukoje?

Atsakymas: _____ Rasų (Joninių)

1 taškas
Vertinimas

1.2. Kurią dieną ji švenčiama? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- ☐ Liepos 6 d.
- ☐ Rugpjūčio 15 d.
- ☐ Birželio 23 d.

1 taškas
Vertinimas

1.3. Kodėl švenčiama būtent šią dieną?

Atsakymas: _____ Nes tai vasarvidis, vasaros saulėgrįža, nes tai ilgiausia diena ir trumpiausia naktis (tinka visi atsakymai)

1 taškas
Vertinimas

1.4. Išvardinkite keturis papročius, užfiksuotus šioje filmo ištraukoje.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

Kupoliavimas, vainikų pynimas, karties (kupolės) puošimas žolynais, kupolinės dainos, vainikų mėtymas ant karties, būrimas iš surinktos kupolės,ėjimas pro vartus, vainikų leidimas į vandenį, dainos prie laužo, laužo kūrenimas, prausimasis, maudymasis ryte, rasos rinkimas, tekančios saulės apdainavimas (tinka visi atsakymai, gali būti ir kitų variantų).

4 taškai
Vertinimas

1.5. Tikėta, kad šią naktį prasiskleidžia stebuklingas paparčio žiedas, o kas jį suras, įgis galių. Kokių galių įgyja žmogus, radęs paparčio žiedą? Išvardinkite dvi:

1) _____

2) _____ taps aiškiaregiu, supras paukščių kalbą, įgis turtų ir laimės

2 taškai

Vertinimas

1.6. Kaip šventės metu pagerbiama saulė? Pažymėkite du teisingus atsakymus:

- Užkuriamas laužas
- Nupinami javų vainikai ir nešami aplink laukus
- Deginamos stebulės ant iškeltų karčių
- Deginamos iškamšos

2 taškai

Vertinimas

2. Perskaitykite šventės aprašymą: „*Tai slenkstis tarp nueinančios žiemos ir ateinančio pavasario. Šventė kupina linksmybių ir triukšmo. Visoje Lietuvoje žinoma tradicija šios šventės metu daug valgyti (ypač mėsos patiekalų), naikinti pamėklę, atlikti įvairius maginius veiksmus tikintis užtikrinti ūkinę sėkmę, spėti ateitį dėl vedybų, oro ir kitų dalykų. Šventės metu pasirodo persirengėliai, kurie lanko žmones keldami triukšmą visokiais būdais – šūkaudami, barškindami įvairias barškynes, daužydami pagaliais į visokius rakandus, grodami instrumentais, dainuodami. Visoje Lietuvoje gyvavo tradicija šventės pabaigoje surengti persirengėlių Kanapinio ir Lašininio dvikovą.*“

2.1. Apie kokią šventę kalbama šiame aprašyme?

Atsakymas: _____ Apie Užgavėnes

2.2. Ką simbolizuoja Kanapinio ir Lašininio dvikova?

Atsakymas: _____ Mėsiedo pabaigą, gavėnios pradžią

2 taškai

Vertinimas

3. Kokiomis natūraliomis medžiagomis galima nudažyti kiaušinius pavasario šventėms? Išvardinkite tris medžiagas:

1) _____

2) _____

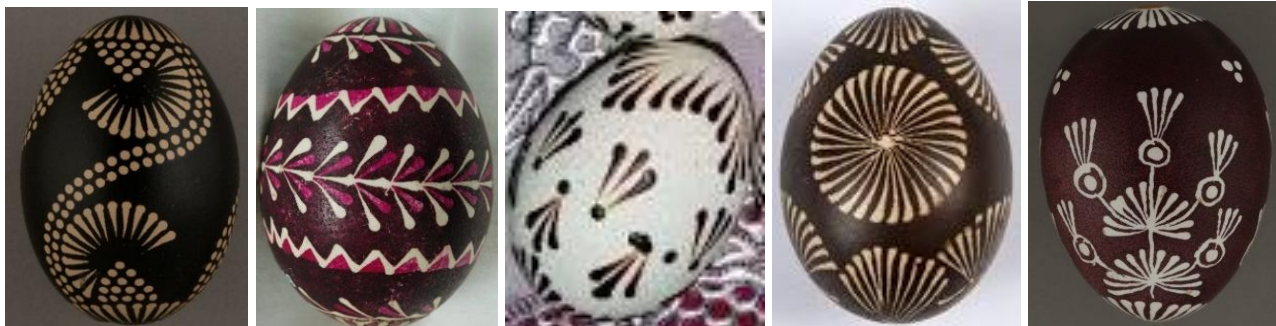
3) _____ Svogūnų lukštais, ažuolo žieve, žolynais, burokų sultimis (gali būti ir kiti atsakymai)

3 taškai

Vertinimas

4. Velykų margučiai tradiciškai marginami tam tikrais raštais – *paukščio pėdutėmis, eglutėmis, žalčiukais, saulutėmis, taškeliais ir kt.*

4.1. Kokiais tradiciniais raštais numarginti šie kiaušiniai? Parašykite tris:

1) _____

2) _____

3) _____ Paukščio pėdutės, eglutės, žalčiukas, saulutės, taškeliai, gyvybės medis

4.2. Visi šie margučiai yra išmarginti vienu iš tradicinių būdų. Kokiu?

Atsakymas: _____ Vašku

4 taškai
Vertinimas

5. Kokioms trimis pavasario šventėms marginami kiaušiniai?

1) _____ Velykoms

2) _____ Atvelykiui

3) _____ Jurginėms

3 taškai
Vertinimas

6. Verbų sekmadienį žmonės nešdavosi į bažnyčią verbas, kurias pasiruošdavo iš anksto. Tradiciškai į verbų puokštę dėdavo kadagio, išsprogusių karklų šakelių. Tik Vilniaus kraštui būdingos itin puošnios verbos. Pagal formą Vilniaus krašto verbos skirstomos į *volelines*, *plokščiąsias*, *figūrines* ir kt. Kokių rūšių verbas matote? Parašykite po nuotraukomis:

Figūrinė

Plokščioji

Volelinė

3 taškai
Vertinimas

7. Kokius Velykų laikotarpio papročius matote nuotraukose?

Supimasis

Marginimas

Ridenimas

3 taškai
Vertinimas

8. Per Sekmines piemenukai dainuodavo:

Oola oola oola,
Baltrušių piemenė – spirgutis spirgutis,
Oola oola oola.

8.1. Kodėl Baltrušių piemenė vadinama *spirgučiu*? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- ☐ Nes labai greita
- ☒ Nes ryte atsikėlė vėliausiai
- ☐ Nes ryte atsikėlė anksčiausiai

8.2. Kaip vadinamos tokios dainos? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- ☐ Valiavimai
- ☒ Oliavimai
- ☐ Raliavimai

2 taškai

Vertinimas

9. Susiekite kalendorinės šventės su joms būdingais papročiais (įrašykite tinkamą numerį į lentelę po raidėmis):

Šventės pavadinimas		Papročiai	
A	Žolinė	1	Lietuvoje nuo XVI a. žinomas paprotys šios šventės proga žymėti duris trimis kryželiais arba pirmosiomis karalių vardų raidėmis – taip siekiama apsaugoti namus nuo piktųjų dvasių.
B	Trys Karaliai	2	Visoje Lietuvoje žinomas paprotys šios dienos išvakarėse nusilaužti ir pasimerkti ant palangės vyšnios ar slyvos šakelę – jei pražydės iki Kūčių rytmečio, išsipildys svajonė ar troškimas.
C	Šv. Andriejus	3	Dengdami stalą po balta staltiese dėdavo šiaudų ir iš jų burdavo, kiek ilgai žmogus gyvens.
D	Kūčios	4	Būdingas šios dienos paprotys – neštis į bažnyčią pašventinti įvairių žolynų, darželio gėlių, daržovių. Pašventintas daržoves valgydavo visa šeimyna, jas padalydavo su pašaru gyvuliams tikėdami, kad taip apsisaugos nuo ligų.

A	B	C	D
4	1	2	3

4 taškai

Vertinimas

10. Žolinės metu per šv. Mišias yra šventinamos puokštės, surištos iš tam tikrų augalų. Pažiūrėkite į nuotraukas. Kuri puokštė nešama šventinti per Žolinę?

Nr. 1

Nr. 2

Atsakymas: Nr. ____ 1

1 taškas

Vertinimas

11. Nuotraukose pavaizduotos seniausios garsą (triukšmą) skleidžiančios priemonės, priskiriamos prie lietuvių tradicinių instrumentų. Įrašykite jų pavadinimus po paveikslėliais pasirinkę iš sąrašo: *molinė švilpynė, kaulo ūžynė, medinis varpelis, tošelė, tarškynė*.

Tarškynė	Kaulo ūžynė	Molinė švilpynė	Medinis varpelis	Tošelė

5 taškai

Vertinimas

12. Koku lietuvių liaudies pučiamuoju instrumentu – *ožragiu, lamzdeliu (dūdele)* ar *skudučiu* – groja mergaitė?

Atsakymas: _____ Lamzdeliu (dūdele)

1 taškas

Vertinimas

13. Tris vakarus Petriukas skaitė knygas. Pirmą vakarą jis skaitė knygą apie kaulinį senį ant geležinio kalno, antrą – apie Šatrijos ir Džiugo kalnus, trečią – apie aitvarą ir laumę. Parašykite, kurį vakarą Petriukas skaitė *sakmę*, kurį – *pasaką*, o kurį – *padavimą*:

- Pirmą vakarą skaitė _____ Pasaką
- Antrą vakarą skaitė _____ Padavimą
- Trečią vakarą skaitė _____ Sakmę

3 taškai
Vertinimas

14. Pažiūrėkite į paveikslėlius.

14.1. Kokios patarlės užšifruotos paveikslėliuose?

1. _____ Nekask kitam duobės, nes pats įkrisi.

2. _____ Neperšokęs per tvorą (per griovį), nesakyk „op“

3. _____ Žodis ne žvirblis, išskris – nepagausi

14.2. Paaiškinkite vienos iš patarlių prasmę (pasirinktinai):

Atsakymas: _____

4 taškai
Vertinimas

15. Po dainų tekstais įrašykite, kokių kalendorinių švenčių metu jos dainuojamos, pasirinkdami iš sąrašo: *Jurginių (Jorės), Velykų, Rasų (Joninių)*:

<i>Labas vakars, pon gaspador, Ei lalo! Labas vakars, pon gaspador! Ar jau miegi saldų miegą? Ei lalo! Ar jau miegi saldų miegą? Išsibudink, pasijudink! Ei lalo! Išsibudink, pasijudink</i>	<i>Kupolio rože, o kur buvai, Jonai? Kupolio rože, kupolijyte. Kupolio rože, rugelių lauke. Kupolio rože, kupolijyte. Kupolio rože, o ką dirbai, Jonai? Kupolio rože, kupolijyte.</i>	<i>Jurgi, geras vakars. Jurgi, paduo raktus. Jurgi, palaisk rasų. Jurgi, neženytytas, Jurgi, apsiženyk. Nėra po man mergų,</i>
Velykų	Rasų (Joninių)	Jurginių (Jorės)

3 taškai

Vertinimas

16. Kas dažniausiai karinėse-istorinėse dainose atneša žinią į namus apie žuvusį karį? Pažymėkite du teisingus atsakymus:

- Kitas karys
- Paukštis
- Tėvas
- Žirgas

2 taškai

Vertinimas

17. Atidžiai perskaitykite šias karines-istorines dainas. Viena iš jų yra partizanų daina, sukurta Lietuvos pokario pasipriešinimo metais, o kita – gerokai ankstesnė. Atpažinkite, kuri iš pateiktų dainų – partizanų daina, o kuri atspindi kur kas ankstesnius įvykius (įrašykite į lentelę po dainomis):

1. <i>Palinko liepa šalia kelio, Pravirko motina sena: Sūneli, Tėvynė tave šaukia, Ir vėl bus laisva Lietuva. O jeigu teks man iškeliauti Iš šios žemelės mylimos, Mergaite, tu manęs neverki, Aš vėl sugrįšiu pas tave. O jeigu žūsiu už Tėvynę Nuo priešo budelio rankos, Mergaite, ir mirdamas kartosiu: Myliu Tėvynę ir tave.</i>	2. <i>Kad Kosciuška jojo, Karalium pastoj, Pastoj, pastoj, pons Kosciuška, Atjoj lenkų ponai. Per žalią girelę, Per lygias lankes. Ir suklupo bėrs žirgelis, Kosciušką sugavo. Kai tikta sugavo, Gelžiniais apkalė, Ir įdėjo į turmelę, Greitai numarino.</i>
Partizanų daina	Ankstesnio laikotarpio daina

2 taškai

Vertinimas

18. Nuotraukose pavaizduoti tautodailės dirbinių kūrimo procesai. Įrašykite į lentelę pabaigtų dirbinių pavadinimus:

		
Šiaudinis sodas	Juosta	Vilniaus verba

3 taškai
Vertinimas

19. Koks mitologinis simbolis sieja šiuos dailės dirbinius?

Atsakymas: _____ Saulė

1 taškas
Vertinimas

Šaltiniai:

1. „Lietuvos etnografiniai regionai“. Etnographic regions of Lithuania 2015, Terra Publika.
2. <https://www.ekgt.lt/veiklos-sritys/etnokultūrinis-ugdymas/lietuvos-mokiniu-etnines-kultūros-olimpiada/metodine-medžiaga-tema-kalendoriniai-papročiai-ir-liaudies-kūryba.h>
3. <https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/bendra-informacija/>
4. <https://www.vle.lt>
5. <https://www.bernardinai.lt>
6. https://lt.wikisource.org/wiki/Kategorija:Padavimai_apie_piliakalnius
7. http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_mitologin%C4%97s_sakm%C4%97s_II.LA1201.pdf
8. <https://www.voruta.lt/aukso-paukste-nutupe-birsone-apie-sauliaus-lampicko-ir-arturo-janicko-paroda-birstono-sakraliniame-muziejuje/>
9. <https://www.lamaistas.lt/straipsnis/vaikyste-prisimimus-kaip-teisingai-marginti-kiausinius-vasku-44872>
10. <https://www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/2231769/kiausiniu-marginimas-piltuveliu-taip-dekoruotais-marguciais-nustebinsite-viena>
11. <https://discover-ukraine.info/articles/all/all/1528>
12. <https://www.lietuvoskurejai.lt/velykiniu-kiausiniu-dazymas-biciu-vasku-tradicija-kuri-sutelks-kurybiskumui-ir-bendrystei/>
13. https://www.youtube.com/watch?v=MH_CnS2e60w
14. <https://www.facebook.com/emuziejai.lt/posts/margu%C4%8Di%C5%B3-ra%C5%A1taimargu%C4%8Diai-lietuvos-muziej%C5%B3-kolekcij%C5%B3-portale-limis-httpsgoogl5h0h/1621787027938261/>